

УДК 378.937;796

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Конох А.А., аспірант
кафедри туризму

ДВНЗ «Запорізький національний університет»

У статті визначено роль екологічного туризму в сучасному суспільстві й особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах з урахуванням сучасних потреб ринку у сфері туризму. Виокремлено особистісні якості, які мають бути притаманні майбутнім фахівцям екологічного туризму. Наведено особливості навчального плану підготовки майбутніх фахівців екологічного туризму у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: екологічний туризм, професійна підготовка, майбутні фахівці, вищий навчальний заклад.

В статье определены роль экологического туризма в современном обществе и особенности профессиональной подготовки будущих специалистов в высших учебных заведениях с учетом современных потребностей рынка в сфере туризма. Установлены личностные качества, которые должны быть у специалистов экологического туризма. Приведены особенности учебного плана подготовки будущих специалистов экологического туризма в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: экологический туризм, будущие специалисты, профессиональная подготовка, высшее учебное заведение.

Konoch A.A. FEATURES OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE SPECIALISTS OF ECOLOGICAL TOURISM IN HIGHER EDUCATION

The article defines the role of ecological tourism in modern society and the particularities of the professional training of future specialists in higher educational institutions to meet modern market needs in the tourism sector. Identified personal qualities that should be the specialists of ecological tourism. Are the features of the curriculum of training future specialists for sustainable tourism in higher education.

Key words: ecological tourism, future professionals, professional training, higher education.

Постановка проблеми. Із перетворенням України в самостійну державу освіта стала власною справою українського народу. Відродження системи освіти, її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, національного відродження, становлення державності й демократизації суспільства в Україні, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень [4].

Система освіти України ще досі перебуває в стані, який не задовольняє вимоги, що висувуються їй в умовах самостійної української державності, культурного та духовного відродження українського народу.

В епоху державного й духовного відродження України пріоритетна роль відводиться розвитку національної системи освіти і виховання, що забезпечуватиме її гуманітаризацію. Особливо це стосується вищої освіти, яка має бути спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, котрі відчувають і сприймають ті великомасштабні зміни, що відбуваються в житті нашого суспільства. Саме фахівці мають визначити темп і рівень науково-тех-

нічного, економічного й соціально-культурного прогресу в державі, що дасть вищій освіті змогу створити підвалини духовної культури українського народу, відтворити продуктивні сили України [4]. Вищезазначені перетворення та підвищення ролі вищої освіти не могли не торкнутися й усієї туристської діяльності.

Туризм сьогодні став невід'ємною частиною життя мільйонів людей. Він робить вагомий педагогічний, соціальний і економічний внесок у становлення економічної й культурної бази держави, а також досягнення взаєморозуміння між народами [2, с. 125].

Саме тому динамічний розвиток туризму в Україні вимагає високого рівня підготовки фахівців для цієї галузі, отже, туристичний бізнес є одним із видів економічної діяльності, де індивідуальність має постійно знаходитись у процесі розвитку й удосконалення.

У туристичній індустрії людина та людський фактор мають значно більше значення, ніж сучасні мультимедійні засоби. Фахівці, зайняті у сфері туристичного бізнесу, мусять бути зорієнтованими на клієнта. Вони самі є свого роду частиною туристичного продукту, що пропонується.

Отже, людський фактор – це працездатний трудовий колектив, який потрібно підібрати, а потім підготувати для конкретної роботи. Якщо в працівників відсутні необхідні знання, навички, відповідна кваліфікація й досвід, то, на нашу думку, мине не менше ніж два роки, перш ніж вони пройдуть навчання на практиці. Тому лише для адаптації новачка потрібно не менше як півроку, щоб від його роботи отримати певні результати [3, с. 48].

Вищезазначене дає змогу дійти висновку, що професійна кваліфікація залежить як від загальної, так і від спеціальної підготовки, зорієнтованої на сучасну практику, світовий досвід. Відповідність змісту навчання вимогам майбутньої професії, взаємозв'язок навчання з виробничою практикою, теоретичних курсів із практичними предметами, тривале стажування на робочих місцях під час навчання у вищому навчальному закладі – це те, що формує основу підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі туризму в Україні. Отже, професійна підготовка майбутніх фахівців із екологічного туризму у вищих навчальних закладах є актуальною.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти спостерігається зниження професійної спрямованості підготовки майбутніх фахівців, що потребує змін у формуванні майже всіх сфер професійної компетентності цих фахівців. У педагогічних університетах освітній процес здебільшого підпорядковується науковим знанням, меншою мірою – оволодінню операційно-технічною сферою (знання, практичні вміння й навички) відповідної галузі педагогіки.

Ступінь розробленості проблеми. Загальній підготовці вчителів і формуванню їхньої особистості присвячені наукові праці О.А. Абдуліної, С.І. Архангельського, В.П. Белозерцева, О.М. Мельника, О.Г. Мороза, Т.С. Полкової, В.В. Сагарди, В.О. Сластьоніна, Т.І. Сущенко, Н.Д. Хмеля, В.В. Несторенка й ін.

Проблемам підготовки педагогів у контексті особистісно-орієнтованого підходу у вихованні присвячені роботи І.Д. Беха, А.М. Бойко, О.В. Киричука, Л.В. Кондрашової та ін.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що вітчизняною й зарубіжною наукою накопичено певний позитивний досвід підготовки майбутніх учителів до виховання в дітей навичок здорового способу життя (В.В. Несторенко), підготовки фахівців із фізичної реабілітації (М.І. Міхеєнко), формування екологічних цінностей майбутніх учителів (А.М. Крамаренко).

Разом із тим питання професійної підготовки майбутніх педагогів із екологічного туризму у вищих навчальних закладах досі не є предметом спеціального дослідження.

І це тоді, коли дослідження з туристської освіти й підготовка туристських кадрів – один із важливих напрямів пізнання життєдіяльності суспільства.

На думку В.К. Федорченка, Н.А. Фоменко, М.І. Скрипник, Г.С. Цехмістрової та інших, туристська індустрія актуалізує індивідуальне, національне самобутнє [5, с. 156].

За словами В.К. Федорченка, особистісне значення туристської освіти виявляється в індивідуально мотивованому і стимулювальному ставленні особистості до власної освіченості [5, с. 47].

Ще недостатньо виявлено сутність, зміст, структуру професійної підготовки майбутніх фахівців із екологічного туризму у вищих навчальних закладах. Не зовсім якісною є програма підготовки вчителів фізичної культури зі спеціалізацією екологічного туризму. Відсутня технологія цієї спеціальної підготовки.

Виникає необхідність усунення суперечностей між потребою суспільства й закладів освіти у високоякісних фахівцях із екологічного туризму та відсутністю розробок і обґрунтування теоретико-методичних засад технології навчального процесу майбутніх фахівців із вищезазначеної галузі: між необхідністю оновлення системи фізичного виховання дітей і молоді, в тому числі й екологічного туризму як ефективної форми фізичної культури, і відсутністю належного рівня професійно-педагогічної компетенції вчителів фізкультури зі спеціалізацією екологічний туризм; між необхідністю вирішувати майбутнім фахівцям складні професійні цілі та завдання в закладах освіти і станом їхньої педагогічної майстерності.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити роль екологічного туризму в суспільстві й визначити особливості професійної підготовки майбутніх фахівців екологічного туризму у вищих навчальних закладах.

Методи дослідження – теоретичний аналіз; вивчення та узагальнення практичного передового досвіду.

Виклад основного матеріалу. Фахівець із екологічного туризму має володіти професійними знаннями й уміннями щодо самостійного туроперейтингу всіх видів туристських послуг, розробки конкурентоспроможних програм, що передбачають розширений обсяг знань у галузі туристичного бізнесу; технології підготовки, розробки та надання турів, а також знаннями з питань правового регулювання туристської діяльності, екології, архітектури, етнографії

тощо. Означене збігається з галузевими стандартами підготовки фахівців для туризму [3, с. 49].

Роль туризму загалом і екологічного зокрема як ефективного засобу фізичного, валеологічного, інтелектуального, морального й соціального виховання підростаючого покоління була визначена в Постанові Верховної Ради України «Про порядок введення в дію Закону України «Про туризм» [6]. Набрання чинності означеним Законом зумовлено особливостями і специфікою туризму, що є підґрунтям професійної підготовки фахівців туристської галузі.

Пріоритетними серед них є такі: а) як багатогранна галузь туризм є життєвою необхідністю для дітей і дорослих, міських і сільських жителів, людей розумової й фізичної праці; б) не тільки в Україні, а й у всьому світі туризм є також освітнім простором, де відбувається багатовекторний розвиток людини на основі загальнолюдських моральних і етичних принципів у межах регіональних і національних традицій в інтересах особистості, суспільства й держави; в) як галузь наукового пізнання туризм відображає особливості поведінки людини поза постійним середовищем існування, як галузь діяльності забезпечує потреби мандрівників; г) у туризмі зосереджуються найрізноманітніші його проблеми з філософії, історії, соціології, політології, екології, культурології, економіки, права тощо; д) туризм є важливим впливовим чинником «народної дипломатії», взаємозбагачення культур народів світу, позитивним чинником для охорони навколишнього середовища; е) туризм є однією з найперспективніших галузей світової економіки, важливим суспільним явищем; нині туризм – найприбутковіша і найдинамічніша сфера економіки у світі, в якій зайнято понад дев'ять відсотків працездатного населення, тобто кожен десятий працівник; ж) туризм має вагомий вплив на розвиток таких галузей, як народні промисли, торгівля, виробництво товарів народного споживання; з) туризм є ефективним засобом формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я як дітей, так і дорослого населення.

Отже, туризму відводиться певне місце в суспільному житті країн світу, в тому числі й в Україні, хоча наша держава ще посідає досить скромне місце на туристському ринку, незважаючи на свій величезний економічний та інтелектуальний потенціал. На нашу країну припадає менше ніж один відсоток світового туристського потоку. Тому за роки незалежності в українському суспільстві було сформовано громадську й

наукову думку про найбільш ефективне використання наявно-реального туристського потенціалу, поживлення вітчизняного туристського ринку, зміцнення його матеріальної бази, скорочення дефіциту кваліфікованих фахівців, надання необхідної підтримки розвитку туризму [5].

Нинішній туризм складається майже із сорока різних галузей суспільного та господарського життя в Україні, розвиток якого базується на нормативно-правових урядових і державних документах [5, с. 245].

Стратегічною метою цієї програми є створення в Україні конкурентоспроможного на внутрішньому і світовому ринках національного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити потреби населення України й туристів із зарубіжних країн у розширенні внутрішнього туризму. На цих теренах потрібно забезпечити комплексний розвиток курортних територій і туристичних центрів з урахуванням соціально-економічних інтересів населення, збереження та відновлення природного середовища й історико-культурної спадщини, вирішення завдань наповнення державного та місцевого бюджетів [6].

Аналіз наукових досліджень М.Б. Біржакова, О.Ю. Дмитрука, С.В. Дмитрука, А.Б. Косолапова, А.М. Крамаренка, В.В. Храбовченка й інших свідчить про те, що екологічний туризм є одним із найперспективніших напрямів цієї галузі, по суті, не є сферою послуг. Він є самостійною та соціально-орієнтованою складовою загальної туризму, способом життя значної частини суспільства, для якої туризм є ефективним засобом фізичного, психічного, духовного оздоровлення, засобом формування соціальної компетенції [1; 2; 3; 5].

Екологічний туризм своєю сутністю і спрямуванням впливає на виховання в молодого покоління (в людей інших вікових груп) ціннісного ставлення до пам'яток культури, природи, сприяє формуванню навичок природоохоронної діяльності, екологічної культури. Екологічний туризм – унікальне соціальне явище, що надає можливість спілкуватися людям із природою, знайомитись із життям інших народів, їхньою історією, культурою, традиціями, це демократичний вид відпочинку, що визначається вільним вибором форм особистої активності, яка реалізується в умовах туристичного життя за маршрутом [2, с. 78].

З метою розробки моделі професійної підготовки фахівців із екологічного туризму нами було здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку цього виду туризму на теренах України й аналіз зарубіжного досвіду підготовки фахівців.

Аналіз професійної підготовки фахівців екологічного туризму в провідних країнах світу дав змогу дійти висновку, що найбільш вагомими ідеями для впровадження в професійну підготовку фахівців із екологічного туризму є широке використання інформаційних технологій; жорсткі критерії відбору абітурієнтів; ухвалення закону, що закріплює прийняття на роботу осіб із фаховою професійною освітою; доцільність функціонування суспільно-кваліфікаційної структури кадрів та активу.

Основні положення розробленої нами моделі професійної підготовки майбутніх фахівців із екологічного туризму. По-перше, професійна підготовка майбутніх фахівців розглядається як цілісна система, що будується на основі органічної єдності загального, особливого й індивідуального: як загальне є складовою професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту; як особливе має специфіку, зумовлену особливостями професійної підготовки майбутніх фахівців екологічного туризму; як індивідуальне відображає залежність ефективності підготовки від особистісних якостей майбутнього фахівця, його психологічної культури, здатності до педагогічної діяльності. По-друге, професійну підготовку майбутніх фахівців із екологічного туризму доцільно здійснювати в системі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Разом із тим принциповою специфічною ознакою професійної підготовки майбутніх фахівців із екологічного туризму є необхідність інтегративного підходу до формування її змісту, відбору форм і методів, оскільки вона інтегрує в собі підготовку як фахівців фізичної культури і спорту, так і фахівців активного туризму.

У процесі дослідження нами розроблено й упроваджено навчальний план підготовки фахівців фізичної культури і спорту зі спеціалізацією «екологічний туризм»; навчальні плани та робочі програми з усіх спеціальних дисциплін спеціалізації; програми про-

ведення поетапних педагогічних практик і науково-дослідницької діяльності студентів (літніх польових таборів, зльотів, походів, стажування).

Висновки. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчив, що за всіма критеріями як професійної діяльності викладачів, так і підготовленості студентів спостерігалася позитивна динаміка. Однак дослідження не вичерпує всіх проблем професійної підготовки майбутніх фахівців із екологічного туризму у вищих навчальних закладах.

Перспективи подальшої дослідної роботи потребують посилення уваги до професійної підготовки фахівців за інтегрованими професіями, гнучкого оновлення змісту вищої фізкультурної освіти відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів на засадах наступності й неперервності; маркетингових досліджень потреби країни у кваліфікованих фахівцях із екологічного туризму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дмитрук О.Ю. Екотуризм : [навчальний посібник] / О.Ю. Дмитрук, С.В. Дмитрук. – К. : Альтерпрес, 2009. – 358 с.
2. Квартальнов В.А. Методика професійного навчання і підготовка фахівців по туризму в Росії / В.А. Квартальнов // Туризм: теорія і практика : збір. твори. – М., 1998. – Т. 5 : Фінанси і статистика. – 1998. – 248 с.
3. Крамаренко А.М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика : [монографія] / А.К. Крамаренко. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 380 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
5. Педагогіка туризму : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / за ред. В.К. Федорченка, Н.А. Фоменко, І.І. Скрипник, Г.С. Цехмістрової. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 296 с.
6. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» : Закон України від 18.11.2003 № 1282-IV. – Стаття 4.